

Evropa, od kolébky civilizací k zemím pomazánkového másla

Evropa má problém. Po stovkách let, kdy působila ve světovém dění jako jasný hegemon, ztrácí tuto pozici vůči jiným regionům, jako Amerika a Čína. Problémy mentality a možné komplexy méněcennosti by u lidské bytosti už dávno vyžadovaly terapii. Jak ale vyléčit systém, jehož části se od sebe čím dál více vzdalují, často jsou proti sobě a instituce, která se je snaží držet pohromadě, je často opovrhovaná, až nenáviděná? Do toho přicházejí nejrůznější tlaky zvenčí a také to, že si Evropa možná zanedlouho nebude moci dovolit svůj doposud luxusní životní styl. Evropa má problémů víc než dost.

Idea jednotné Evropy je přítomna už od časů starověké římské říše. Podoba této myšlenky se v průběhu času měnila a již stála na mnoha ideologických základech. Co se však nedařilo po tisíc let, zadařilo se nyní. A důvod byl jednoduchý. Strach a touha po míru. Dvě světové války otřásl starým kontinentem velmi těžce, jak ekonomicky, tak ideově. Ve snaze zachovat z Evropy alespoň to co zbylo, byl uskutečněn do té doby utopický plán. Spojenectví a přátelství Francouzů a Němců, založeném na ekonomické unii. A očekávání nebyla malá, říkalo se dokonce, že pokud tyto dva národy mezi sebou naleznou společnou řeč ve světě zavládne mír. Ve světě nakonec mír nebyl, ale evropský mír byl, ve vyhrocené atmosféře studené války byl velkým úspěchem. A po pádu železné opony se začaly připojovat i země východního bloku, včetně nás, a dnes je většina Evropy součástí Evropské unie. Mohlo by se ale zdát, že tento historický veleúspěch přichází pro Evropu trochu pozdě.

Evropa trpí krizemi. Krizí sociálně-ekonomickou, krizí politické relevance, ale i krizí identity. Platí zde základní princip evoluce, pokud se Evropa nezačne měnit, reformovat, nejspíš nepřežije. Jenže zásadní reformy zatím nepřicházejí, a to ani v Evropské unii, která v tuto chvíli má jedinečnou, leč omezenou, možnost ovlivňovat chování evropských států. Avšak potřebné reformy se nedostávají a krize a problémy přibývají. A v krizi lidé sahají po radikálních, zoufalých alternativách. Nejlépe to ilustruje Řecko v době nejhlubší ekonomické krize, kdy se do parlamentu dostal Zlatý úsvit, strana, kterou lze korektně nazvat krajně pravicovou, já osobně se domnívám, že slovo fašistická jí popisuje mnohem lépe. Tato, a strany jí podobné po celé Evropě získávají politický kredit na nacionalizmu a odporu proti přistěhovalcům. Imigrace je rozhodně velkým problémem, jehož řešení bude klíčové pro budoucnost Evropy. Je však nutné se zachovat eticky a tvrdě se postavit politikům, kteří přenášejí rasismus do společnosti.

Avšak nárůst negativního postoje občanů vůči EU není způsoben jen chováním unie, i když by bylo naivní si myslet, že je v tom úplně nevinně. Zajímavý je i postoj médií. Pro ilustraci, většina obyvatel Česka ví o úsporných žárovkách a pomazánkovému máslu. Každým golfovým hřištěm, postaveným za evropské peníze se media jen hemží. Avšak málokdo ví, že o přerozdělování evropských peněz na jednotlivé projekty rozhodují národní vlády a málokdo dnes tuší jaké sumy peněz sem z Bruselu míří. Není to vlastně moc zajímavé, tak proč o tom psát.

Mohlo by se až zdát, že společná Evropa se každou chvíli zhroutlí. Ale je nutno si uvědomit širší souvislosti, ve kterých se dnes nacházíme. Problémy dnešních Evropanů jsou v porovnání s druhou světovou válkou, jež byla původním důvodem vzniku EU, v podstatě marginální. Budme rádi, že se můžeme hádat o pomazánkovém máslu a nemusíme řešit další válku na kontinentě. To však neznamená, že naše doba nečelí vlastním katastrofám. Evropě se (až na výjimky jako byla Balkánská válka, nebo teroristické útoky v letech 2004 a 2005) přímo vyhýbají, ale doléhají na ní katastrofy sousedních regionů, dnes především válečné konflikty na Blízkém Východě nebo Ukrajině. Ten první ještě násobí evropský problém imigrace, ten druhý ukazuje názorovou

nesourodost a v důsledku i slabost při působení EU ve světové politice. Imigrace již byla zmíněna, ale myslím, že není od věci to formulovat ještě jednou. Právě řešení otázky přistěhovalectví bude klíčovým rozhodnutím pro budoucnost Evropy. Musíme doufat a snažit se přesvědčit evropské politiky aby při řešení této otázky mysleli na budoucnost a blaho všech, ne aby ji jen využili jako populistickou záruku dalšího funkčního období. Druhý zmíněný konflikt, tedy ukrajinský, na jednu stranu ukazuje pozitivní stránky EU, totiž, že je ochotná přijmout i země, které potřebují výraznou finanční pomoc. Z tohoto principu solidarity těžíme i my. Navíc bylo zajímavé sledovat, jak idea, že jejich země bude součástí jednotné Evropy a tím se možná vymaní z vlivu Ruska a nastoupí cestu k funkční demokracii, dokázala vyburcovat takové hnutí, jako byl Euromajdan. A to přesto, že neskončil právě šťastně. Avšak reakce Evropy na vzniklou krizi vypovídá o jakési vnitřní slabosti. Jednotlivé země si hrají na vlastním písečku a to škodí celosvětovému významu EU. S hanbou musím uznat, že i naše vláda k tomuto rozkolu výrazně přispívá. Avšak nejsme v tom samy. Krom otevřených podporovatelů Putina, jako je třeba maďarský premiér Orbán, či různí euroskeptici, evropské společné snaze uškodila například kauza s francouzskými válečnými loděmi, které měly být prodány do Ruska i přes evropské sankce.

To mě přivádí k další věci, která může silně rozhodnout o budoucnosti Evropy, totiž její případná federalizace. Osobně si myslím, že společná ekonomická a zahraniční politika může Evropě jenom prospět. Je logické, že při vyjednávání obchodních a diplomatických smluv má lepší pozici federace států s pěti sty miliony obyvatel, než samotná země s miliony desíti. To by ale vyžadovalo všeobecný konsenzus a spoustu kompromisů a k tomu by bylo potřeba aby, lidé, kteří vedou své země, dokázali myslet v delším horizontu, než je jedno volební období. Až teprve potom se můžeme přestat rochnit v pomazánkovém másle a řešit věci skutečně důležité pro existenci Evropy.

S tím také přichází problém evropské identity. Jak moc se dnešní populace cítí být Evropany? Všechny tyto úvahy o spojené Evropě budou k ničemu, pokud nebude zájem ze strany evropských občanů. Zvláště u nás, kde se nedokážeme vyrovnat ani s naší národní identitou, se zdá pokus o vyvinutí evropského vlastenectví téměř nemožný. Národ, u kterého se vlastenectví projevuje převážně u hokeje a jehož státní vlajku vidíme častěji v rukou nacionalistů, než vyvěšenou na domě při státním svátku, bude těžko s nadšením přijímat svou novou, evropskou identitu.

Evropa potřebuje najít svojí identitu. Tu společnou, ale často i tu národní. Evropa se potřebuje sjednotit, ale neopomenout při tom svojí diverzitu. Evropa potřebuje vlastenectví, lásku k zemi, ve které žijeme, ale bez nenávisti ke všemu cizímu. Evropa potřebuje civilní morálku, která by nahradila upadající morálku náboženskou, křesťanskou. Protože bez morálky bude naše vyspělá demokracie prázdná a bezúčelná. A Evropa se potřebuje připravit na ztrátu své pozice, jako středobodu světa. To však neznamená rezignaci na celosvětové dění. Musíme naši novou pozici přijmout s pokorou a naše zkušenosti a vymoženosti použít ve snaze zlepšit tento svět.